

Ilgametis redaktorius, leidybinio darbo meistras ir pedagogas, kūrybingas vertėjas, tekstologas, literatūrinės kalbos puoselėtojas, padūkusiai darbštus žmogus, palikęs žymų pėdsaką, „kad žmogumi buvęs“ lietuvių kultūroje.

Toks rašytojos Aldonos Liobytės nusakymu buvo Dominykas Urbas (1908-1996). Balandžio 28-ąją - 100-osios jo gimimo metinės. Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje veikia šiai sukakčiai skirta paroda. Pirmadienį Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga pirmą kartą teiks Dominyko Urbo premiją už vertimo debiutą.

Tašė ir obliavo jaunikius

D.Urbas vadinamas lietuvių meninio vertimo klasiku. Iš rusų, prancūzų, vokiečių, latvių, lenkų, jidiš kalbų jis išvertė apie 50 knygų, tarp jų F.Rabelais „Gargantua ir Pantagruelis“, F.Dostojevskio „Lošėjas“, „Užrašai iš mirusiųjų namų“, L.Tolstojaus „Prisikėlimas“, Šolom Aleichemo „Tevejė pienininkas“, E.Zola „Moterų laimė“, H.Ch.Anderseno, Ch.Perrault pasakos. Per dvidešimt darbo Valstybinėje grožinės literatūros leidykloje (vėliau pavadintoje „Vaga“) metų išugdė būrį vertėjų ir redaktorių, todėl pagrįstai laikomas lietuvių meninio vertimo mokyklos kūrėju.

Sveikindama kolegą šešiasdešimtmečio proga (1968-aisiais) A.Liobytė parašė įkvėptą straipsnį, tačiau jį gavusi redakcija beveik neatpažįstamai suredagavo ir sutrumpino. Tekstas cituojamas iš rankraščio, saugomo Lietuvos literatūros ir meno archyve (LLMA):

„Kartais laimė lemia žmogui turėti protingų mokytojų, galvotų ir širdingų draugų, sutikti aukštos moralės žmonių, patrauklių ir skatinančių juos sekti, tačiau retai tepasitaiko užtikti visas šias savybes viename žmoguje, bendrauti su juo ilgus metus, naudotis jo talento vaisiais, vogti jo laiką - ir vis jaustis kaip dievo ausy. Manau, kad man pritaris visi nemokšos ir nenunokėliai, kuriuos draugas Dominykas tašė ir obliavo, pasisodinęs prie teksto, originalaus ar verstinio, grūdindamas į bukas mūsų makules neišsemiamus savo žinių ir patirties lobius, enciklopedininko bagažą, menininko jautrumą žodžiui ir minčiai. Jauniems, ką tik apsiplunksnavusiems redaktoriams Valstybinėje Grožinės Literatūros Leidykloje (dabar „Vaga“) jis buvo ir universitetas, ir mokslų akademija, laiminga lemtim gebas siekti filologo varstotą su giliu kultūros istorijos išmanymu. Pats būdamas savo darbo apžavėtas, jis nebeišgydomai užkrėsdavo kitus sunkiu ir prasmingu šio darbo grožiu. Tačiau jo žinios ir erudicija - tai tik viena jo portreto spalva. Mat mūsų Dominykas niekadoms nemokė-

D.Urbas: „Pupuliuk, nugi užsimerk...“

D.Urbas su žmona Amelija 1983-aisiais.

jo skirti bendradarbiavimo nuo draugystės, jis širdingai nusiteikęs kitų žmonių atžvilgiu, jautrus kito poreikiams, greitas padėti - jis stačiai geras žmogus. Bet ir tai dar ne viskas. Kuo virstų drg. Urbo ramos prie teksto, jeigu joms stigtų uždaro ir skanskonių, nepabai-giamų sakmių apie Švainikų kaimą? Tai humoro blyksniais žibu-riuojanti žodinė kūryba apie gimtojo kaimo žmones, jų gimimus, su-tuoktuves, darbus, mirtis, apie meilės nuotykius ir karus, apie bernus, kurie stačiai iš mergų svirno į rezginių spąstus pateko ir t. t. Čia viskas surizgę: ir teisybė, ir gandai, ir drg. Dominyko išmonė.”

Antrankoviai iki alkūnių

D.Urbas gimė 1908 metais Panevėžio apskrityje, Smilgių valsčiuje, Švainikų kaime. Mokėsi Panevėžio mokytojų seminarijoje. Vytauto Didžiojo universitete 1936 metais įsigijo filologo lituanisto specialybę. Dar studijuodamas ėmė dirbti „Sakalo“ leidykloje: korektoriumi, techniniu redaktoriumi, kalbos taisytoju. Po karo dirbo Lietuvių kalbos institute ir Grožinės literatūros leidykloje.

Ilgametė „Vagos“ redaktorė Stasė Budrytė prisimena: „Apie 1960-uosius, ką tik pradėjusi dirbti Grožinės literatūros leidykloje, pirmą kartą susitikau su D.Urbu. Nedrašu buvo. Žinojau, kad jis verčia iš daugelio kalbų, kad apskritai yra tikras knygos žmogus, išmanantis ir gebantis tai knygai surasti tiesesnius kelius į skaitytoją. Nebeprisimenu, kas mus supažindino, tik prisimenu, kad paklausta, iš kur būsiu, tyliai atsakiau, kad iš ežeringo krašto, aukštaitė. Net delnais suplojo - taigi beveik kaip ir giminės, ir jis aukštaitis! Kažkaip dingo visas manasis nedrašumas. Šnekėjomės ir apie šį, ir apie tą - kaip seni pažįstami. Veidas linksmas, šypseną nubėga gražiomis paakių raukšlėmis iš po pritinkančių „mokslingų“ akinių, pašnekovas vis perbraukia ranka šarmotus savo plaukus. Ne-

Rašytojo A.Vaičiulaičio viešnagė Lietuvoje 1986 m. Iš kairės: V.Kubilius, D.Urbas, A.Vaičiulaitis, J.Lankutis.

„Pamėgink įsivaizduoti, kaip čia tokiu atveju pasakytų tavo mamulė“... Palaiminta išmintis.

galėjau nepastebėti ir tokio smagaus mažmožio: iki alkūnių užmaiti tamsūs antrankoviai. Supratau: kad nesiblizgintų švarko rankovės, juk šitiek dienų valandų valandas reikia zulin-ti rašomąjį stalą... Nuo tada malonu vis būdavo susitikti jį lipantį laiptais - visada stabtelės, pažvelgs skvarbiai į akis, pašnekins, pasiteiraus, kokį nors šmaikštažodį tarstels, šelmiškai nusišypsos, švelniai ranka glustels ir lėtai nuspundžiuos aukštyn, pasiramsčiuodamas lazdele. Retkarčiais užsukdavo į mūsų redakcijos kambary. Visi lyg pagyvėdavom: žinojau, kad išgirsim įdomių istorijų iš praeities žymių žmonių gyvenimo, bus atskleista ne viena dar negirdėta lietuvių raš-tijos kertelė arba šiaip tiesiog nuotai-kingai prisiminti anuometiniai nuti-kimai. Tikrai (šiuokštu!) niekada nepasidalyt šviežiomis dienų aktualijomis, čia jis buvo labai atsargus, lyg kažko vis apsidairydamas aplinkui... Šiaip negailėdavo nei savo sugaišto laiko, nei sveikatos įvairiems patari-

mams. Atsimenu, vieną kartą nusinešiau gerą puslapį prisirašiusi visokių klausimų (bandžiau versti iš rusų kalbos azerbaidžaniečių pasakaites). Prie kai kurio sakinio ilgiau stabtel-davo. Niekada neužmiršiu vieno pamokymo: pupuliuk, nugi užsimerk ir pamėgink įsivaizduoti, kaip čia tokiu atveju pasakytų tavo mamulė... Palaiminta išmintis. Dažnai jos šaukda-vausi savo darbuose.

Ateina metas, kai pagalvoji, ką užgyvenai, kuo praturtėjai, kur įsiskoln-ai. Ir suvoki, kad tikrai neprarandamas lobis - žmonės, su kuriais gyvenai, džiaugeisi, liūdėjai, iš kurių stengeisi pasimokyti, į kuriuos galėjai atsiremti kaip į patikimą tėviškės medį. Man vienas tokių žmonių ir buvo šviesaus atminimo D.Urbas.”

Kalbos kazusų sergėtojas

Šaunieji D.Urbo bendradarbiai, išleisdami jį užtarnauto poilsio, kartu su kelialapiu į Gagrą (Gruzija), įteikė šmaikštų raštą: DOMINYKO URBO, sūnaus JUOZAPO, BIOGRAFIJOS LAKŠTA, surašytą per „Vagos“ dvaro prievaizdą 1971 metų kovo 2 dieną. Jis dabar saugomas LLMA.

„Garbusis Dominykas, gimęs ne savo noru ir ne savo valia Vidurio Aukštaičiuose, kai jau buvo leidžiami lietuviškai drukavoti raštai, mažose dienose iš sodiečių iš-

moko daug dainų ir blevyzų, kurias dainuoja ir porina iki šiolei.

Paskui bandą lakstydamas be kel-naičių, - kad būtų mažiau kebeknės! - Dominykas išmoko žydų, vokiečių, latvių, prancūzų bei turkų kalbų, kuriomis mėgsta kalbėti iki šiolei.

Pusbernėlis būdamas, įstojo į Kauno universitetą, ir baltai nusis-šveitęs batus, vaikštinėjo su panom Nemuno krantine mėgaudamasis mėnesiena ir pasaulinės poezijos posmais, ypačiai iš Rilke, Verleno, Tuvimo ir Majakovskio lyrikos. O kai sukako jam šešioli-ka, krimste krimto Čechovo, Levo Tolstojaus, Mopasano, Balzako išmintį, o dar po tuzino metų sulaukė eilės Šolom-Aleichemas ir Griša Kanovičius.

Kadangi buvo diktai apskaitęs, mokėjo daug kalbų ir smagiai skeldavo polką, tai mergų mušte neatsimušdavo: gulte apgultas bū-davo. Laimė, tame daikte Dominykas greit susisuko lizdą, susilaukė pulko Dominykučių, kurie bren-drauge su tėvu.

Tuo būdu Dominykas išaugo į didžiai stropų „Vagos“ kumetį, iš-mintingą juodų avelių piemenį, kalbos kazusų sergėtoją bei ving-rių stiliaus karnizų meistrą. Ran-kiodamas varputį ir visokias pikt-žoles iš „Vagos“ arimų, pats ne-tyčia išmoko klasiškai vertimus guldyti ir tuo būdu pelnė verti-mų šulo šlovę. Ta šlovė, žinia, ne pigiai jam kaštavo! Mat, sykais susiimdavo su garbiuoju Draz-dausku, sykais su Dabušiu ir ki-tokiais -ušiais.

Šiaip ar taip versi - lazda turi du galus! Tos šulų grumtynės taip Do-minyką išgarsino, kad „Vagos“ ievos, Amūro strėlės bakstelėtos, jį gaudy-te gaudė, sekiote sekiojo. Neapsigin-damas tų nuodėmės dukrų, Domi-nykas tyliai paliko „Vagos“ dvarą ir laikinai įdarbo savo šeimos židinyje. Bet ievos ir ten jį atsivijo: apgu-lė telefono ragelį, nusparė slenks-tį, išpustė šiltus židinio pelenus.

Kaip ten buvo, kaip nebuvo, ar taip nusprendė Dominyko pati, sukurta jam paties Dievo, ar jis pats, bėgdamas nuo piktų pagun-dų, tačiau per visą „Vagą“ tikras gandas nuėjo, kad jis rengiasi su-visai pasitraukti iš „Vagos“ laukų ir atspūsti prie šventųjų Gagros šal-tinių, idant, ten apsiplovęs ir iš nau-jo atgimęs, galėtų ir toliau tarnau-ti savo sodžiaus ir sostinės labui.”

Raštą pasirašė „Vagos“ dvaro Prievaizdas ir kumečiai.

„Pulko Dominykučių“ - dviejų dukrų ir dviejų sūnų - D.Urbas su-silaukė su žmona etnografe Ameli-ja Urbiene: Onos, Elžbietos, Domi-nyko ir Antano. Pasak jaunėlio sū-naus, visi jie pasklido kaip žydo bi-tės - toliau nuo filologijos. Ona bai-gė chemiją, dabar pensininkė; Elž-bieta studijavo mediciną, dirbo far-makologe; Dominykas - inžinierius, dirba Lietuvos ginklų fonde, Anta-nas, baigęs fiziką, - vienos ryšių tech-nikos bendrovės darbuotojas.